

LA FESTA DE L'ASSUMPCIÓ DE LA MARE DE DÉU A LA SEU DE GIRONA, SEGONS LA CONSUETA DE 1655

per GABRIEL ROURA I GUIBAS

Des de l'antiguitat, almenys des de l'època visigòtica, Santa Maria ha aparegut com a Titular de la Seu de Girona. Així ho especifica el P. Villanueva,¹ que assenyala que una segona església, la de Sant Feliu, solia ésser citada juntament amb la primera atès a la seva importància pel fet de contenir el sepulcre del màrtir gironí. L'esmentat historiador basa la seva distinció, encertada, en sant Ildefons de Toledo² (600-667) que elogia el bisbe Nonnit (621-635): «...adherens instanter obsequiis sancti Felicis Martyris...»

En passar les terres gironines al domini carolingi, quedaren constituïts el comtat i el bisbat de Girona i, des d'aleshores, en la nombrosa documentació que es guarda, queden citades ambdues esglésies, de manera constant, tant en els diplomes reials o comtals, com en els pergamins escrits pels notaris o escrivans locals.

Cronològicament, i a tall d'il·lustració, citem el regest d'alguns documents significatius:

—de l'any 834: judici del comte Adalaric al bisbe Gotmar concedint-li un terç del pasquari i teloneu del comtat d'Empúries i Peralada en favor de Santa Maria i Sant Feliu, de la Seu de Girona.

—de l'any 891: a petició del bisbe Servusdei, el rei Odó confirma els béns de l'Església gironina. «ut eandem Ecclesiam, quae est in honore sanctae Dei genitricis Mariae...»

—de l'any 898: al mateix Servusdei; el rei Carles el Simple atorga la immunitat: «...praefatae Ecclesiae Sanctae Mariae atque Sancti Felicis...»

—l'any 900: butlla en paper del papa Romà a Servusdei a conseqüència de la destitució de l'antibisbe Ermemir: «...confirmare debemus om-

1. Viaje Literario. 12, pàg. 135 i s.

2. «De viris illustribus». Cap. X.

nes res immobiles eiusdem Sanctae Dei Ecclesiae Gerundensis in honore Sanctae Dei genitricis semper Virginis Mariae, ubi beatus Felix Christi martyr corpore requiescit...»

—l'Any 1019: conveni per a construir la casa canonical i dotar-la: «...ut ad seruitium Dei et eius genitricis in eadem Sede, domus canonica construeretur (...) assistentibus Archidiaconis atque Canonicis eiusdem Sedis...» De passada direm que aquesta darrera frase ens recorda que els canonges ja existien a Girona, i que no es tracta de la seva institució com s'ha escrit alguna vegada.

La primera menció escrita de la titularitat de Maria Assumpta apareix en la Butlla del papa Joan XIX en què concedeix el pal·li al bisbe Pere Roger i li permet de portar-lo en dotze festes durant l'any, entre les quals, «In Assumptione sanctae Mariae...»

Finalment, és obligat de citar l'acta de dotació de la Seu romànica l'any 1038 bastida pel bisbe Pere Roger, amb l'ajut de la seva germana, la comtessa Ermessenda, i del seu nebot Ramon Berenguer Comte i Marquès: «Conuenit infinitus sexus utriusque coetus in Gerundensem urbem ad uenerabilem genitricis Dei Mariae Sedis Ecclesiae dedicationem. Quam uero dedicationem domna Ermessendis Comitissa Dei amatrix sanctaeque religionis seruatrix, ac magnificus et uenerabilis sedis praefatae praesul domnus uidelicet Petrus, undique euocatis aliarum Ecclesiarum Pontificibus rogauerunt fieri».

Al·ludeix a la comitiva dels bisbes sufraganis, presidits pel Metropolità de la Narbonesa Guifred, que venien de dotar o dedicar la Seu de Vic que presidia el bisbe-abat Oliba.

La celebració litúrgica de la festa de Santa Maria apareix primerament fixada en la festa de la Dedicació del temple. En algun text molt més tardà, i de passada, apareix la festa de la Dormició de Maria que era el nom primitiu del misteri de l'Assumpció de Maria.

A partir del segle XIII, apareixen breuiaris que es guarden a l'Arxiu Capitular on l'Ofici de les Hores apareix en fulls de pergamí afegits.

Les Consuetes

Del segle XIV tenim la primera i interessantíssima consuetud de 1360, que es troba en curs de transcripció.³ Està escrita en pergamí de gran format: 400 × 300 mm, i consta de 272 folis. Porta la celebració de la festa de l'Assumpció amb només unes breus indicacions referides a la il·luminació que s'ha fet, ja a les primeres Vespres, encenent els ciris de «Fraxeneto, debent ardere per totam noctem, et aliqui in rexiis». Es tracta d'una fundació que feu el canonge Fraxenet en favor de diverses insti-

3. Consuetud Ecclesiae Gerundensis. 1360. ACG. Ms. 9.

tucions canòniques, entre les quals hi ha les citades. La consuetada també prescriu els ciris que cremaran fins acabades les completes. L'invitatori serà recitat per dotze clergues revestits amb capes de seda i amb ciris encesos a les mans.

La missa matinal se celebra a l'altar de santa Maria, amb el diaca revestit amb dalmàtica. Acabada la Missa matinal, ha d'arribar la processó que ve de Sant Feliu. Si el bisbe celebra la missa, primer es fa la processó i tots els assistents han de dur capes de seda. Els cantors canvien la frase «*tuae sanctae Uirginitatis partu dicatos*» per «*tuae sanctae Assumptionis festo dicatum*» tot desfilant pel claustre. A la fi de la processó, s'encenen els ciris de la reixa de santa Maria que s'hauran d'apagar fins que el cor hagi acabat amb «*Ite Missa est*». Aquesta consuetada fou confegida durant el pontificat del bisbe Berenguer de Cruïlles (1348-1362), qui, entre altres obres, encarregà a l'argenter Pere Berneç la part inferior del retaule d'argent de l'altar major de la Seu. Als extrems, s'hi troben la seva figura i la del seu oncle, el bisbe Gilabert, en actitud orant, sobre un fons esmaltat amb les armes de la casa i el llinatge de Cruïlles. A l'apèndix donem la transcripció de la litúrgia de l'Assumpció. A més de les Consuetes, m'ha semblat interessant transcriure també altres textos que cauen en l'àmbit de les consuetes, és a dir, textos que van del segle XIV fins al XVII, i que poden complementar-les: Breviari de Vidal de Blanes, de 1339; el Llibre Processoner del segle XV i el Missal del segle XIV.

La segona consuetada, en ordre cronològic, data de 1571, durant el pontificat del bisbe Jaume Cassador (1584-1597). El suport del text és de paper, tamany *in folio*. En bona part el paper apareix cremat per l'excés d'elements càustics. Consta de 123 fulls. El seu contingut no presenta cap modificació dels textos en relació amb la Consuetada anterior de 1360, ni tampoc cap mena d'indicació referent a l'actuació dels clergues celebrants. Únicament apareix el verb «*triumphare*» en temps indicatiu o subjuntiu: «*triumphatur*» o «*triumphetur*» referit a la manera que els cantors havien d'entonar les antifones i els himnes: «amb goig, amb alegria, amb entonació triumfant».

La tercera consuetada, objete concret d'aquest treball, és el resultat de la revisió, esmena i augment de la consuetada de 1571 que el Capítol de la Catedral, encarregà als canonges Narcís Frigola i Miquel Gou en 1655 essent bisbe de Girona, Mons. Gregori Parcero (1633-1656). El manuscrit reposa sobre un suport de paper gruixut, de bona qualitat, distribuït en quaderns de dotze fulls plegats *in folio*. La filigana presenta un oval amb creu llatina al centre. El plegat del paper *in folio* fa que la marca d'aigües, o filigrana, aparegui a cada dos folis. El verjurat consta de sis ratlles verticals. El volum està protegit amb tapes de cartró folrades amb pell. Fa 300 × 200 mm. És escrit en lletra cursiva de tipus humanístic, modern, ben cal·ligrafiada, de bona lectura. A més dels fulls de guarda, dos al començ i dos al final, consta de 331 folis, més un quadern afegit sense foliar. El continguts del llibre són els següents:

1. F 1-171: Proprium de Tempore.
2. F 171'-173': In Dedicacione Ecclesiae. Celebratur Dominica secunda mensis octobris. Duplex Maius Primae Classis.
3. F 175-306: Proprium de Sanctis.
4. F 307-314: Intonationes Himnorum ad Usam et Consuetudinem Sedis Gerundae.
5. F 316-320: Commune Sanctorum.
6. F 321-322: Processio quae fit in hac Ecclesia pro Benedictione Termini in festo Inventionis Sanctae Crucis, iuxta foundationem factam per admodum Reuerendum Iacobum Pla huius almae Sedis canonicum.
7. F 323: Rubrica de pulsandis organis. Hebdomadae quae fiunt per dominos Canonicos presbiteros de duodecim ordine infrascripto.
8. F 324: Rubrica de Septimanis extraneis in huiusmodi Ecclesiae officandis.
9. F 325-326: Ritu, modo, y manera de recitarse los officis diuinals en temps de entredit ecclesiastich en la Seu de Gerona.
10. F 327-331: Rubrica, modo y manera de dir lo officii y fer professó quiscum tercer diumenge per raho de la Confraria del Sanctissim Sacrament, dita «la Minerva de Roma».

L'augment que consignen els compiladors de la consueua reflecteix ben bé tota la complexitat i exuberància del barroc. Tant l'Ofici de les Hores com la celebració de les misses matinal i del dia estan atapeïdes de ritus, gestos i accions paralitúrgiques que obligaven a celebrants i assistents a passar el dia de la festa a la catedral.

El dia 14 d'agost, vigília de la festa de l'Assumpció de la Mare de Déu, l'Ofici de les Hores i les misses es conjuminen entre els textos propis del cinquè dia de l'octava de sant Llorenç i els propis de la vigília de l'Assumpció. Fins a la celebració de la missa els ornaments són vermells pel màrtir sant Llorenç i a partir de la missa s'usa el color morat propi de la vigília.

A Tèrcia ja es produeix una interrupció d'un quart d'hora per donar temps al fuster de la Seu per adornar l'Església amb tapissos i draps de ras. El substitut del tresorer para l'altar com en el dia de Nadal, Pasqua, Pentecosta, Corpus Christi i altres festes principals. Després de *Nona*, es diu missa de vigília de l'Assumpta a la qual hi assisteixen dos oficiants amb capa de seda morada i amb bordons.

La missa de vigília es resa sense orgull. Hi ha una segona oració de la vuitava de sant Llorenç i la tercera de sant Eusebi.

Acabada la missa, es procedeix a ornamentar l'Església des del leccionari o faristol del cor fins a les reixes de l'altar major amb petits rams aparellats en cordes, i cercles de paper en els quals hi ha pintada la figura de la Verge, en una cara, i en l'altra les insígnies del bisbe, o del papa si la Seu és vacant. En el cor s'erigeix una post revestida de rams, i semblantment a les entrades del cor. Tot aquest parament va a càrrec del bis-

be; si la seu fos vacant, es fa a càrrec de la Càmera Apostòlica. Per la seva banda, el fuster col·loca en el seu lloc, entre el cor i l'altar major, al centre de la via sacra, el Dosser o Llit de la Mare de Déu, la imatge de la qual, vestida com cal i adornada a càrrec dels pabordes de la Confraria de la Mare de Déu, és col·locada en el seu lloc abans de què comencin les vespres.

La festa de l'Assumpció de Maria és Doble Major de Primera Classe, amb color blanc. A les dotze es toca a vespres i el primer toc dura fins a la una del migdia. Al cap d'un quart, es toca una segona vegada per espai d'un altre quart d'hora. A continuació es fa un clàssic repic solemne de les campanes, dels pinacles i esquelles del cor, «ut decet in tanta festiuitate, et praecipue in hac Ecclesia ubi festiuitas praecipua suae Titularis hac die celebratur».

Des de llavors, i durant tota l'octava, cada vegada que el setmaner o *Hebdomadarius* va a incensar el cor, primerament ha d'incensar la imatge de la mare de Déu posada al llit. Al vespre, vers les sis hores, toca la campana major durant un quart d'hora, després toca la campana de la Verge, a causa de les completes, que resen el Mestre de Capella i els cantors, amb orgue i els músics dits «joglars», a quatre, cinc o més veus. Les Completes acaben cantant, als peus del llit de la Mare de Déu els Goigs «Gaudia», per dos «pueris scolarets», revestits de sobrepellís.

Al matí hi ha repic general de campanes, esquelles i rotlles. Dotze clergues amb capes de seda blanques entonen l'invitatori al senyal del «Precentor». I es canta amb solemnitat «triphatur» tal com conté l'oficiari i el llibre d'invitoris amb ciris a les mans de cera blanca encesos distribuïts pel clauer. Acabat l'invitatori, els deu canonges deixen les capes i els ciris, els oficiadors s'acosten al faristol amb capes i bordons i comencen les Maitines amb el mateix ordre que per la festa de Nadal.

Continuen les Hores fins acabada *Prima*. Aleshores es diu missa matinal a la capella del claustre, dita «Capella de l'Esperança», amb cantors, com és acostumat en les festes de la Verge. Després de *Sexta* es fa la processó per l'interior de l'Església. Si fos diumenge primer es fa Asperges, com és costum. Tothom, tant canonges com beneficiats, han d'assistir a la processó revestits amb capes, com per Nadal en la processó que es fa abans de la missa. Es porta la imatge del Salvador i de la Mare de Déu, dita «La Verònica». Es canten tres responsoris: 1) «Beata es Virgo Maria», que canten dos beneficiats d'entre els més joves, davant de la capella de sant Pere i sant Pau; 2) «Beata me dicent», que diuen dos beneficiats i dos canonges d'entre els més antics, i 3) «Sancta et Immaculata», que *triphatur* per tots els membres del Capítol davant del Crucifix. A l'entrada del cor el celebrant entona «Hodie Maria Virgo». Tots aquests responsoris es troben en el Llibre Processoner,⁴ folis 81', 83, 14 i 113.

4. Liber Processionum secundum ritus Ecclesiae Sedis Gerundensis, 1619. F 81'.

Repeteix un repic solemne que senyala el començ de la Missa major, que canta tota la Capella a dos cors. Quan el diaca va al cor a incensar, primer ho fa a la Verge jaient i així es fa per tota l'octava, fins i tot si no es diu missa de la Mare de Déu.

Mentre es canten les Vespres, vénen a l'Església, per a assistir a la processó que es farà pels carrers de la Ciutat, els jurats, els prohoms i els confreres de totes les confraries amb ciris però sense banderes. També hi assisteixen tots els religiosos de la ciutat amb les creus i els acòlits, i se situen al seu lloc, esperant l'hora d'iniciar la processó.

Acabades les Completes, i després d'un petita estona per donar temps a què tothom es col·loqui al seu lloc, comença la processó segons aquest ordre: primer surten del Tresor els deu oficiadors, quatre canonges i sis beneficiats amb capes blanques de seda i bordons, per ordre d'antiguitat i precedència. A un senyal del Precentor Major, el crucífer baixa de l'altar major, camina revestit amb capa blanca portant la creu de la Confraria, anomenada «La Creu de la Confraria», enmig de dos acòlits amb canelobres de la confraria precedits pel bidell o porrer amb la porra d'or. Segueixen les altres creus, cadascuna al seu lloc, després els confreres amb ciris encesos i els religiosos segons l'ordre degut. Finalment va el clero de l'Església amb capes de seda, segons la seva antiguitat i precedència. En darrer lloc desfila la imatge de la Verge jaient al Llit que és portat per quatre beneficiats, que seran preveres revestits d'amic, alba, cingol i estola de color blanc. Els jurats i els prohoms de la ciutat porten la vares del tàlem.

En aixecar-se el Llit de la Mare de Déu, els deu oficiadors *triumphando* entonen el salm «In exitu Israel de Egipto», «en el to 7 dit del fa, mi, sol», i es continua durant la processó, alternant el cor amb els ministrils o músics. Tanca la processó el bisbe revestit amb cingol, alba, estola i pluvial de seda, acompanyat de dos canonges dels més antics, amb sobrepellís i capa blanca de seda. Quan la processó arriba a l'Església de Sant Feliu, el seu clergat, amb la creu processional, se situa al lloc que li pertoca, portant capes com el clero de la Catedral.

Durant la processó, el Mestre de capella i els cantors cantes tres «motecta» en honor de la Verge, si és possible a dos cors. El primer, a la plaça de Sant Feliu. El segon, a la plaça de les Cols (avui Rambla de la Llibertat). El tercer, a la plaça del Vi (plaça de l'Ajuntament). Quan la processó arriba al davant de la imatge de la Verge, que és a la carnisseria del Capítol (Font de la Pera), s'entona la «Salve Regina», i s'acaba al peu de l'altar major amb la oració del dia. El Llit de la Mare de Déu es col·loca al seu lloc. Les dignitats i els canonges saluden els jurats i prohoms i viceversa. Si un dia, per pluja o per algun altre impediment, no es fa la processó cal dir completes del vespre de la Mare de Déu. Si es fa processó, no resen.

*La Confraria de Santa Maria de l'Església Catedral de Gerona*⁵

Cal fer una referència a la Confraria de la Mare de Déu, també dita de l'Esperança, puix tingué una gran intervenció en la celebració de la festa de l'Assumpció, titular de la Catedral. Era oberta a tots els veïns de Girona, sense cap limitació, i aplegava entre els seus membres gent de totes les classes socials: nobles, ciutadans honrats, menestrals, de les arts liberals; que aconseguiren en el curs dels anys grans privilegis. De la seva importància en són testimoni la capella que hi havia al claustre, avui capella de l'Esperança, on es pot contemplar el Llit de la Mare de Déu, ja documentada des d'època romànica (segona meitat del segle XIII).

Quan el Capítol de la Catedral prengué la determinació de construir la nova capçalera, que donaria lloc a l'actual temple gòtic, oferí a la Confraria la possibilitat d'erigir una nova capella a l'esmentada capçalera. Efectivament, el 12 de gener de 1313 el canonge Pere de Rocabertí, Vicari General, en absència del bisbe Guillem de Viamarí (1312-1318) i en atenció a la devoció dels confreres de l'Església de Girona, concedeix que puguin edificar una segona capella, aquesta en honor de l'apòstol sant Tomàs, vers migdia, en el capçal que novament es construeix. Instituiran un benefici presbiteral per tal que l'obtentor assisteixi als oficis tan diurns com nocturns, entre altres obligacions (en anys posteriors s'hi aniran fundant altres beneficis presbiterals fins a haver-n'hi sis). Els Procuradors de la Confraria Pere de Cardonets i Guillem Pere de Santa Pau, clergues de la Catedral, reben de grat la concessió amb consentiment de Dalmau de Pujals, prevere de Capítol i de Bernat Barran, clergue de dita església, i en són testimonis Simon de Soler, de Biert, i Guillem de Masó, de Bolós. Firmen el document de concessió dinou canonges i preveres de Capítol de la Seu.

El benefici presbiteral primer, car s'en fundaren d'altres com ja s'ha dit, s'erigí l'any 1316. El creixement de la Confraria exigí una renovació que es féu el 28 de maig de 1385, a conseqüència d'un reial privilegi i noves ordinacions atorgades per l'infant Joan, fill de Pere III el Cerimoniós, de qui era hereu, governador general, duc de Girona i comte de Cervera, firmat a la nostra ciutat de Girona el 5 de maig del mateix any. L'infant acull sota la seva protecció la Confraria i als seus confreres, i els concedeix llibertat per a administrar els béns que posseeix o pugui posseir en un futur. Tots els documents són guardats en una caixa pròpia, sota la vigilància dels procuradors i dels pabordes.

El futur rei Joan I encomana a la Confraria la celebració de la festa de sant Carlemany, recentment instituïda pel bisbe Arnau Montrodon: «Item sia fet transllat en Pergamí de la Presa, he conquesta de Gerona per lo Rey Karles feta, lo qual estiga en la dita Caxa per tal que tot temps ne sia feta memoria, per tal que els Predicadors, als quals sia mostrat,

5. Statua Confratriae Sanctae Mariae Sedis Gerundensis. ACG. ms. 16.

facen special menció los II dies dels dits ajuts, e quels gens sapien los miracles e maraueyles que la Gloriosa Uerge Maria feu sobre la dita presson e conquesta de la dita Seu de Gerona». La Confraria s'encarregà de la celebració de la festa de sant Carlemany, fins i tot després de la seva abolicó pel papa Sixte IV, i convidà els gironins a assistir al Sermó que es pronunciava a la catedral, a primera hora de la tarda.⁶

Ens ha semblat que la narració de la festa consignada en el llibre de la Confraria donaria un aire de vivor i autenticitat a la intervenció de la Confraria en la festa de l'Assumpta de la Catedral.

«Festivitat de la Assumpció de Nostra Senyora. Per esta festivitat de la Assumpció de Nostra Senyora, se posa a intelligencia, que essent com es la Assumpció de Nostra Senyora el titular de esta Santa Iglesia Cathedral, es també el Titular de esta Confraria, erigida en dita Santa Iglesia baix la Inuocació de Nostra Senyora, a la qual dita Confraria te dedicat; y conegrat est dia de la sua Assumpció en los Cels; Y no obstant que las Ordinacions, ni llibres de dita Confraria no disposan que se solemnise y celebre esta Festivitat, pero dels llibres de comptes, tant antichs, com moderns, y de las circunstancias que baix se expressaran, se compren y manifesta, que esta Confraria obsequia en est dia a Maria Santissima, com a son Titular; ja ab antiquo, y dende sa ereccio.

Solemnisa la Confraria esta Festiuitat exposant la Imatge de Maria Santissima en un riquissim Thalamo o Llit y Docer de Espolin o Brocat, o Tisso de plata devant lo altar major de dita Santa Iglesia, en representació de la sua gloriosa Dormicio, o mort, y Assumpció en los Cels, la qual reuesteixen y adornan en la sacristia dos dias antes de dita Festiuitat las Senyoras dels Pabordres seculars, y en la Vigilia a primeras Vespres, es aportada per quatre Beneficiats ab son Thalamo a la Iglesia devant dit Altar major, que se colloca sota dit Docer adornat ab quatre Poms de plata, saber es, un en cada angulo del Docer, ahont queda collocada y exposada tots los dias de la Octaua ab deu Ciris de pes sinch lliuras cada un, y ab las Atxeras corresponents collotalment posadas, que creman en lo dia de dita Festiuitat, y completas de la Octaua y dos de aquells tot lo dia. Y aixi exposada adoran los fahels Christians los seus Sacratissims peus.

En lo dia de dita Festiuitat fa la Iglesia Professo General per la Ciutat apostant a Maria Santissima ab son Thalamo quatre Beneficiats y en tots los dias de la Octaua, a las sis horas de la tarda havent fet dos tochs per espay de un quart cadaum, saber es lo primer ab la Campana major y lo segon ab la Campana de la Confraria dita de Nostra Senyora, se cantan Completas, Salve y Goigs, que canta la Cantoria o Capella de dita Santa Iglesia, las quals Completas comensa o entona lo Canonge Paborde. Y lo dia de la Octava despres de Vespres y Completas, se fa Professo per la Iglesia ab Maria Santissima y acabada y cantada la llitania per dita Capella, se retira a Maria Santissima ab son Thalamo a la Sacristia, ahont la acompaña lo molt Illustre capitol y Clero. E immediatament es despullada per ditas Senyoras y se tornan a compondrer sos adornos en son degut lloch».

6. Vegeu Gabriel ROURA, «L'Ofici de sant Carlemany al bisbat de Girona». *Miscel·lània Litterària Catalana IV*. Barcelona, I.E.C. 1990.

La Confraria encarregà a Lluís Bonifas la construcció del llit barroc que es guarda a la catedral i, degudament restaurat, es pot contemplar a la capella de l'Esperança, que fou la primera que tingué la Confraria, encara ubicada al temple romànic. La segona, dedicada a sant Tomàs Apòstol, fou construïda a la nova capçalera gòtica, com ja hem dit més amunt.

En el Llibre de Comptes de la Confraria dels anys 1755-1791, pàgina 479, corresponent a l'any 1771, dia 7 de novembre, consta el pagament a Francesc Cabirol, comerciant de Girona, de tres lliures, dos sous i sis diners, per valor de quatre unces i onze argensos (setzena part d'una unça) de galó d'or fi mostrejat a raó de 28 rals la unça «per compondre lo Llit de Nostra Senyora com consta de Polissa ab recibo signada». El 22 d'octubre de 1772 es paga a Esteve canonge, sastre i andador de la Confraria, quatre lliures Barceloneses «per los bestrets y treball de compondre lo Atahut o Tumol novament fet per portar lo Llit de Nostra Senyora, consta de Polissa y recibo signat de n.º 8». Un mes més tard, el 10 de novembre d'aquell any s'ha pagat als Senyors Pabordes sinquanta sis lliuras, sinch sous barcelonesos per tantes ne avien pagat D. Lluís Bonifas, acadèmic numerari de esculptura en la vila de Reus domiciliat, per quinse dietas de uenir y estar en esta per pendrer las midas y fer un plan, modelo, o dissenyo del llit de N.S. que hauem resolt feer de nou. Consta de recibo firmat per dits senyors».

A continuació segueixen les peces litúrgiques que hem usat per a fer aquesta presentació de la solemnitat de la festa de l'Assumpció de Maria, titular de la catedral de Girona.

I

La Consueta de l'any 1655. [Consueta núm. 2]

Descripció: el manuscrit reposa sobre suport de paper gruixut de bona qualitat, distribuït en quaderns de dotze fulls plegats en tamany *in folio*, la seva filigrana o marca d'aigües presenta un oval amb una creu llatina al centre. El plegat *in folio* fa que l'esmentada marca d'aigües aparegui a cada dos folis. El verjurat presenta sis ratlles verticals. El volum està protegit per tapes de cartró cobertes de pell. Fa 300 × 200 mm.

La lletra és una cursiva de tipus humanístic, ben cal·ligrafiada, de bona lectura. A més dels fulls de guarda, dos a l'inici i dos al final, conté 335 folis, més un quadern afegit sense foliar, distribuïts com segueix:

1. F 1: [Consuetas N.º 2]

In Nomine Domini Amen. Consueta secundum Ritum, Ordinem et Morem huius Ecclesiae Gerundensis nouiter edita anno Domini 1595 quae de nouo fuit reuisa et in aliquibus emendata, aucta et transcripta per Narcissum Frigola et Michaellem Gou canonicos dictae Ecclesiae ex commissione eis facta per Admodum Illustre Capitulum. Anno 1655.

2. F 3: Festa mobilia. Duplicia maiora.
3. F 7-13: Calendarium.
4. F 14-171: Proprium de Tempore. Dominica Prima Aduentus.
5. F 171'-173': In Dedicacione Ecclesiae. Celebratur Dominica secunda mensis octobris. Duplex Maius Primae Classis.
6. F 175-306: Proprium de Sanctis.
7. F 307-314: Intonationes Himnorum ad Usus et Consuetudinem Sedis Gerundae.
8. F 316-320: Commune Sanctorum.
9. F 321-322: Processio quae fit in hac Ecclesia pro Benedictione Termini in festo Inventionis Sanctae Crucis, iuxta fundationem factam per admodum Reuerendum Iacobum Pla huius almae Sedis canonicum.
10. F 323: Rubrica de pulsandis organis. Hebdomadae quae fiunt per dominos Canonicos, presbiteros de duodecim ordine infrascripto.
11. F 324: Rubrica de Septimanis extraneis in huiusmodi Ecclesiae officiandis.
12. F 325-325: Ritu, modo y manera de recitarse los officis diuinals en temps de entredit ecclesiastic en la Seu de Gerona.
13. F 327-331: Rubrica, modo y manera de dir lo officii y fer professio quiscum tercer diumenge del mes per raho de la Confraria del Santissim Sacrament, dita «la Minerua de Roma».
14. s/f.: Festa Januarii: Die 19^a januarii: In festo sancti Canuti martyris. Semiduplex ad libitum ...x... Die 8^a Decembris. In festo Purissimae Conceptionis. Duplex Maius.

<F 273>

Die 14 Augusti, Semiduplex. 5^a die. Usque ad Missam color rubeus. Ad missam color uiolaceus. Omnia preter propria quae hic notantur dicuntur ut in 2^a die.

1. In 2° nocturno: Lectiones de Sermone sancti Maximi Episcopi: «Sanctum et fratres».
2. In 3° nocturno, Homilia sancti Joannis Chrisostomi in Euangelium: «Nisi granum frumenti».
3. Nona Lectio dicitur de homilia Uigiliae Assumptionis Beatae Mariae.
4. In Euangelium: «Loquente Jesu ad turbas» quae incipit: Beata Uirgo Maria.
5. In Laudibus fit commemoratio de ipsa Uigilia, antiphona et uersus de feia occurrente.
6. Oratio: «Deus qui Uirgininalem aulam».
7. Deinde de sancto Eusebio: A/. «Euge serue bone». V/.: «Justum deduxit Dominus».
8. Oratio: «Deus, qui nos».

Missa matutinalis dicitur de uigilia ut in missali. Ad Tertiam pulsatur squilla per unius horae spatium, et interim per fabrum lignarium Sedis ornatur Ecclesia tapetis et pannis de arras, et per substitutum Thesauraria-

rii paratur altare, sicuti in die Natiuitatis Domini, Paschae, Pentecostes, Corporis Christi et aliis precipuis festiuitatibus. Dicitur 3^a et 6^a quia hodie non dicitur alia missa in altari maiori, nisi de Uigilia tantum. Deinde fit interuallum usque ad horam decimam. Et circa horam decimam pulsatur ad Nonam, quae incipitur per Hebdomadarium in poste, qua finita, dicitur missa de Uigilia Assumptionis Beatae Mariae in qua sunt duo officiatores ordinarii induti capis sericis uiolaceis et cum bordonis.

9. Introitus: «Uultum tuum», cum reliquis ut in missali et officiaro. Kyrie, Sanctus et Agnus de beata Uirgine. Non pulsantur organa.

10. 2^a oratio de Octava s. Laurentii.

11. 3^a de sancto Eusebio.

12. Epistola et Euangelium dicitur in truna.

13. Graduale dicitur ab officiatoribus.

Finita Missa, seu hora compertenti, ornatur Ecclesia a Lectionario usque ad rexias altaris maioris, ramis paruis mirteis super cordas bene collocatis, et constitutis, et orbiculis papiraceis in quibus picta debent esse figura Assumptionis in una parte, et in alia insignia domini episcopi, seu summi Pontificis sede uaccante; et in choro ante letrilium uersus altare poni debet lignum quoddam indutum ramiculis mirteis et erectum, et bene constitutum, et in omnibus ingressibus chori poni debent similiter rami in signum festi. Quae omnia fieri debent ad onus domini Episcopi, si uero sedes uacaverit, tunc fit ad onus Reuerendae Camerae Apostolicae, et haec omnia debent esse ordinata, et suis locis constituta antequam Uesperae incipiantur. Et similiter faber lignarius dictae Ecclesiae, antequam uesperae incipiantur debet collocare in suo loco Thalamum et Lectum Beatae Mariae, cuius imago, seu figura induta ut decet, et ornata ad onus Prepositorum Confraternitatis dictae Beatae Mariae Uirginis collocari debet suo loco antequam inchoentur Uesperae.

Die 15 Augusti

In Assumptione B. M. Uirginis. Duplex Maius. Primae Classis, color albus.

Hora duodecima pulsatur ad Uesperas, et durat primus tractus usque ad <Fol. 274>. horam primam post meridiem, et facto interuallo quartae partis unius horae pulsatura ad secundum tractum per spatium quartae partis eisdem horae, et interrumpatur stallum maius, siue dossierium per substitutum Thesaurarii in choro de quo est hebdomada, in loco ubi parari solitum est, nam haec Hebdomada non est domini Episcopi. Et facto classico solemniter omnium cimbalarum, et pinnaculi ac squillarum chori sicut in ceteris precipuis festiuitatibus, inchoantur Uesperae, et prosequantur solempniter, ut decet in tanta festiuitate, et precipue in hac Ecclesia ubi festiuitas precipua suae Titularis hac die celebratur.

1. Ad Uesperas A/: «Assumpta est Maria in caelum», cum reliquis de Laudibus.

2. Ps.: «Dixit Dominus», cum reliquis de Beata Uirgine.

Et cantantur hodie uesperae more solito solemniter a tota cantorum capella ad duos choros sicut in ceteris precipuis festiuitatibus Natalis Domini, Paschae, Pentecostes, etc.

3. Cp: «In omnibus requiem quaesiui».

4. Himnus: «Aue maris stella» canitur cum organo solemniter sicut 45 (segones vespres de Nadal)

5. V/: Exaltata est sancta Dei genitrix», et eleuatur ad 3m.

6. Ad Magnificat, A/: «Uirgo prudentissima».

Aduertendum est quod hodie et deinde per totam octauam inclusiue, quotiescumque Hebdomadarius pergat ad incensandum chorum, prius incensare debet ter imaginem Beatae Mariae Uirginis sub Thalamo positam, et idem debet facere sacrista secundus, et quotidie deinceps ita fir ab Hebdomadario et diacono in missa.

7. Oratio: «Famulorum tuorum quaesumus Domine».

8. Benedicamus dicitur ab officiatoribus et respondetur ab organo.

9. Ad Completorium Ps.: «Cum inuocarem» elevatur ad 3m.

10. Himnus canitur sicut 46 (Completes de Nadal) cum organo et similiter «Nunc dimitis».

Et cum sero factum fuerit circa horam sextam, pulsatur cymbalum maius per spatijm quartae partis horae, postea per idem spatium pulsatur cymbalum beatae Uirginis, propter Completorium, quod dicitur hodie, et quotidie per totam octauam (excepto die processionis) a magistro capellae et cantoribus in choro, in poste ubi cantantur Inuitatoria; quod quidem Completorium dicitur cum organo et musicis dictis «Juglars» ad quatuor, quinque vel pluribus uocibus prout magistro videbantur, eet secundum opportunitatem cantorum, et finito completorio cantantur in pedibus imaginis beatae Uirginis Gaudia, a duobus pueris «scolarets», indutis superpelliciis, et repetuntur in choro a cantoribus.

Ad Completorium accenduntur cerei in altari maiori, et circa imaginem beatae Uirginis, et retro ad onus Confretariae, et non dicitur aliud Completorium in Claustris, sed distributio solita datur in Completorio isto cantoribus, et similiter si hodie fuerit sabbatum, vel die qua occurrat infra octavam, datur in isto completorio cantoribus similiter distributio solita quae datur in Claustris die sabbathi per annum per clericum beatae Mariae de Claustris.

In Matutinum facto classico omnium cimbalarum, squillarum et rotuli, et paratis in choro duodecim capis sericis albis per substitutum Thesaurarii, quae dantur seu commendantur per Precentores. Hinc inde dignitatibus seu canonicis ad dicendum Infitatorium simul com duobus officiatoribus, datur signum per Precentorem secundum, Hebdomadario ut submissa uoce incipiat solemniter matutinum.

Et circa horam de uigilia pulsatur ad nonam, que incipitur per Heb-
 domedarium in poste, qua finita d. missa de Vigilia Assumptionis
 B. M. in qua sunt duo officiales ordinarij in d. capis scilicet Vio-
 lacis et cum bordonis = Introitus, Vultum tuum, cum reliquis ut
 in missali, et officiano = Kyrie, Sanctus, et Agnus, de beata Virgine.
 non pulsantur Organa = 2. Oro. De Octaua S. Laurentij = 3. Oro de
 sancto Iulio = Epistola, et euangelium d. in cruce = Graduale
 d. ab officiatoribus = Finita missa, seu hora competenti Ornatur
 Ecclia, a lectionario Vig. ad rexias altaris maioris, ramis paruis mirteis
 super cordas bene collocatis, et constitutis, et orbiculis papiraceis, in qui-
 bus picta debent esse figura assumptionis in vna parte, et in alia, in-
 signia domini Episcopi, seu summi Pontificis sede vacante; et in
 choro ante lecturam versus altare poni debet lignum quoddam, indu-
 tum ramiculis mirteis erectum, et bene constitutum, et in omnibus ingre-
 sibus chori poni debent similiter rami in signum festi. puz omnia
 fieri debent ad onus domini Episcopi, si vero sedes vacauerit, tunc fit
 ad onus Reuerend. camer. Apostolic. et huc omnia debent esse ordina-
 ta, et suis locis constituta antequam Vesperz incipiant. Et similiter
 faber lignarius dicte Ecclie, antequam Vesperz incipiantur debet
 collocare in suo loco Thalamum, et lectum Beate Mariz, cuius
 imago, seu figura induta ut deat, et ornata, ad onus propositorum
 confraternitatis dicte B. M. Virginis collocari debet sub loco ante
 quam inchoentur Vesperz.

Die. 15. Augusti.

In Assumptione B. M. Virginis Duplex
 maius. Prime classis, color albus.

Flora duodecima pulsatur ad Vesperas et durat primus tractus usque ad
 horam

11. Inuitatorium: «Uenite adoremus Regem regum cuius hodie ad aetherum Uirgo Mater assumpta est caelum».

Et triumphatur ab illis duodecim, et cantatur ut habetur in officuario, et in libro Inuitatoriorum, tenentibus in manibus singulis cereis cereae albae ipsis distributis a Clauigero, et subsistuto sacristae secundo, antequam ab illis incipiatur Inuitatorium, quo finito, et ab illis etiam triumphando repetito reddunt cereos illis a quibus eos receperant, et illi decem canonici qui una cum duobus officiatoribus dixerunt Inuitatorium exeunt se capis, officiatores uero pergunt ad letrilium cum capis et bordonis ad officium in Matutinis; et in reliquis seruetur ordo ut in Matutinis Natiuitatis Domini et aliis praecipuis festiuitatibus anni.

12. Himnus: «Quem terra», canitur cum organo, sicut 46. (Nadal).

13. In Primo nocturno A/: «Exaltata est», cum reliquis antiphonis, psalmis, uersiculis nocturnorum, Lectionibus, et Responsoriis ut in officuario, et in breuiario. Uersiculi nocturnorum eleuantur ad Tertiam. Responsoria dicuntur per canonicos, siue dignitates, pueros, et beneficiatos, ut in die Natiuitatis Domini.

14. Te Deum et canitur cum organo.

15. Ad Laudes et per horas A/: «Assumpta est Maria in caelum», cum reliquis.

16. Ps.: «Dominus regnauit», cum reliquis.

17. Cp/: «In omnibus requiem quaesiui».

18. Himnus: «O gloriosa Domina», canitur cum organo sicut 46. Et sic ad Primam et Tertiam.

19. V/: «Exaltata est sancta Dei genitrix».

20. Ad Benedictus A/: «Quae est ista». Benedictus canitur cum organo.

21. Oratio: «Famulorum tuorum».

Uersus in Laudibus non eleuatur. Benedicamus dicitur ab officiatoribus, et respondetur ab organo.

22. Postea dicitur Prima ut in breuiario.

23. V/: «Ad Christe qui natus es de Maria Uirgine».

Finata Prima dicitur Missa matutinalis in Capella Beatae Mariae in Claustro per cantores ut moris est fieri in festiuitatibus Beatae Mariae. Hora competenti pulsantur ad Tertiam quae incipitur et prosequitur solemniter, et in ea precentores cum bordonis de Pau intonant Himnum et Psalmum: «Legem pone», in letrilio.

24. Cp/: «In omnibus requiem quaesiui».

25. R/. breue: «Exaltata est», dicitur a duobus officiatoribus in letrilio, in sono maiori.

26. V/: «Assumpta est Maria in caelum».

27. Oratio ut supra.

28. Benedicamus dicitur a pueris indutis uestibus accolythorum.

Dum dicitur Tertia, uenit processio Sancti Felicis ad Ecclesiam. Fiant omnia ut in die Natiuitatis.

29. Postea dicitur Sexta.
30. Himnus canitur sicut 34, et sic ad Nonam.
31. Cap/. «Et sic in Sion».
32. R/. breue: «Assumpta est Maria in caelum».
33. V/.: «Maria Uirgo assumpta est ad aethereum thalamum».
34. Oratio: ur supra.
35. Benedicamus dicitur a pueris.

Post Sextam fir processio per Ecclesiam, et si fuerit dominica, prius fiunt asperges ut moris est. Omnes, tam canonici, quam beneficiati, debent interesse processioni induti capis sericis, <Fol. 275> sicut in die Natiuitatis Domini, in processione quae fit ante Missam. Sicut in eadem processione ipsimet decem officiatores qui tenentur officiare in Missa maiori. Defertur imago Saluatoris et Beatae Mariae, dicta «La Veronica».

Cantantur triumphando tria Responsoria: Primum: «Beata es Uirgo Maria», cuius uersus dicitur a duobus beneficiatis ex iunioribus, ante Capellam sanctorum Apostolorum Petri et Pauli. Secundum Responsorium: «Beata me dicent», cuius uersus dicitur a duobus beneficiatis et duobus canonicis ex senioribus. Tertium Responsorium: «Sancta et Immaculata», cuius uersus triumphatur ad omnibus de Capitulo ante Crucifixum. In introitu chori per celebrantem intonatur antiphona: «Hodie María Uirgo», quae sibi commendatur per Precentorem secundum, dum triumphatur uersus tertii responsorii. Quae omnia habentur in Libro Processionum, sub folio 81, 83, 14 et 113. (Hic incipit Liber Processionum secundum ritus ecclesiae Sedis Gerundensis. 1619).

Postea fit classicum et incipitur Missa.

36. Introitus: «Gaudeamus omnes in Domino», cum reliquis, ut in missali. Missa cantatur hodie a tota cantorum Capella solemniter ad duos choros. In deffetu autem cantorum, Kyrie Uirginitatis, Gloria, Sanctus et Agnus de Sancta Maria, Credo maior. Ite missa est, ut primum kyrie. Celebrans uertit se ad Offertorium.

Hodie si dominus Episcopus non exerceret Pontificalia, fit sermo ad onus sui ipsius.

Diaconus, quando pergit ad incensandum chorum, acta prius debita reuerentia imagini Beatae Mariae Uirginis et stans coram ipsius pedibus, eam ter incensat et postea pergit ad chorum et sic quotidie per totam octauam, quamuis non dicatur missa de Assumptione.

37. Ad Uesperas, omnia ut in primis Uesperis praeter

38. A/. ad Magnificat quae dicitur: «Hodie Maria Uirgo caelos ascendit». Et cantatur etiam more solito per cantores, ut in primis Uesperis.

39. Deinde fit commemoratio sancti Hyacinthi confessoris.

40. A/.: «Similabo eum». V/.: «Amavit».

41. Oratio: «Deus qui nos beati Hyacinthi». Non fit alia commemoratio.

42. Benedicamus dicitur ab officiatoribus et respondetur ab organo.

43. Ad Completorium fiat ut in primo Completorio.

Hodie dum canuntur Uesperae, ueniunt ad Ecclesiam, processione per Ciuitatem facienda, Jurati et proceres Ciuitatis et Confratres omnium confraternitatum cum cereis et sine uexillis, similiter omnes religiosi ciuitatis, qui solent et debent interesse processionibus cum crucibus, et acolytis, et pergunt uniuersi omnes ad locum in quo ex more sisti solent, et ibi expectant donec processio inchoetur.

Finito Completorio et facto paruo interuallo ut detur locus cunctis qui aliquid munus in processione exercere debent, inchoatur processio quae fit hoc ordine:

Primo egrediuntur de Thesauraria decem officiatores, quatuor canonici et sex beneficiati cum capis sericis albis et cum bordonis, unusquisque secundum antiquitatis et precedentiae ordinem, qui omnes debent inuitari ad hoc per dominum Uicarium, et cum fuerint ante letrilium ibi sistunt et Precentor maior ordinat processionem et dat signum crucifero, qui est in altari maiori, ut ueniat qui procedit indutus capa alba et defert crucem Confraternitatis, ulgo dictam «La Creu de la Confraria» in medio duorum acolythorum cum candelabris eiusdem confraternitatis cum cereis et luminaribus, et ante eum procedit bidellus, cum massa et uirga aurea. Deinde procedunt aliae cruces unaquaeque suo loco, postea confrates cum cereis accensis et religiosi per ordinem unusquisque suo loco. Et tandem clerus Ecclesiae cum capis sericis (quae quidem cappae commendari debent omnibus a precentoribus maioribus, unusquisque in suo choro dum dicitur Completorium, iuxta ordinem antiquitatis et precedentia, et a substituto Thesaurarii collocari debent in choro in principio Completorii). Ultimo loco procedit imago seu figura Beatae Uirginis cum suo lectulo, et portatur a quatuor beneficiatis dictae Ecclesiae, qui omnes debent esse presbiteri, et induuntur prius in Theasauraria amictu, alba, cingulo et stola albi coloris, et iunuantur a procuratore Confraternitatis Beatae Mariae, quibus et cuilibet eorum dantur per eundem pro mercede ...solidi (comprehenso die octauae) in quo etiam defertur dicta beatae Uirginis imago, quae defertur sub baldaquino cuius uirgas deferunt Jurati et proceres ciuitatis. Et dum incipiunt eleuare imaginem beatae Mariae a suo loco ut portetur in processione, omnes decem officiatores triumphando incipiunt psalmum: «In exitu Israel de Egipto», in 7° tono dicto «del fa, mi, sol», et prosequitur per processionem, alternatis uicibus a tota cantorum Capella ad cantum organi, a choro et a musicis seu «ministrils». Retro autem imaginis beatae Uirginis procedit quidam canonicus siue dignitas ex antiquis, indutus amictu, alba, cingulum, stola et pluuiali serico albo, qui in dicta processione facit officium associatus duobus canonicis assitentibus indutis, super superpelliceum, pluuialibus sericis albis quorum unus, si dominus Episcopus fecerit officium, debet esse Thesaurarius, alias uero non ratione sui officii, qui omnes inuitari debent ad hoc a domino Uicario Ecclesiae. In hac processione nulla fit commemoratio, sed semper prosequitur

psalmus et si opus sit repetitur, et cum peruentum fuerit ad Sanctum Felicem, clerus Sancti Felicis cum cruce, ponitur suo loco et procedit similiter cum capis, si clerus Sedis illas portet.

Per magistrum Capellae et ceteros cantores, in hac processione, cantantur tria «motecta» in honorem beatae Uirginis ad duos choros, si commode fieri potest. Primum in platea Sancti Felicis. Secundum in platea Caulium. Tertium in platea Uini. Cum procesio peruenta fuerit ante imaginem beatae Uirginis quae est in macello capituli, officiatores omnes sistunt se ibi coram imagine dicta, et cum imago quae in processione defertur fuerit circa illos, inchoant triumphando antiphonam «Salua Regina», et prosequitur et finitur cum suo uersu et oratione diei coram altari maiori. Et imago Beatae Uirginis collocatur suo loco. Et dignitates et canonici salutant juratos et uiceuersa. Si hodie, propter pluuiam aut aliud impedimentum non fit dicta processio, dicatur Completorium de sero de Beata Uirgine. Si uero fiat processio, non.

II

Consueta de 1571

Die .XV. Augusti. <F 78, 1 col.>

Assumptio Virginis Mariae. M. IX. Lectionum.

1. In primis Vesperis A/: «Ortus conclusus <2 col.> es Dei genitrix Maria». Una tantum. Psalmi Virginis Mariae. Cp.: «In omnibus requiem quaesiui». R/ «Ecce adest». Hymnus: «Aue maris stella». V/: «Exaltata est sancta Dei genitrix». Ad magnificat A/: «Beata Dei genitrix Maria». Triumphetur.

2. Oratio: «Veneranda nobis Domine». Nulla fit commemoratio nisi inciderit in Dominica.

3. Ad Completorium. Lectio: «Quasi cedrus». A/: «Maria Virgo».

4. II^a de Laudibus. Cp. et Hymnus, V/ et Oratio ut in vesperis.

5. Ad «Nunc dimitis», A/: «Ortus conclusus soror mea».

6. In Matutinis. Inuitatorium: «Venite adoremus regem regum».

7. Hymnus: «Quem terra pontus ethera», et dicitur sine alio medio hac die tantum. Cum hymno «Ogloriosa Domina».

8. In nocturno, A/: «Exaltata est sancta Dei genitrix». Cum ceteris et suis psalmis.

9. V/: «Exaltata est sancta Dei genitrix».

10. Leguntur lectiones de sermone sancti Hieronimi presbiteri: «Cogitis me, o Paula et Eustochium».

11. Primum R/: «Pulcra es, o Maria».

12. II°. R/: «Surge propera».

13. III° R/: «Fulcite».
14. In II° Nocturno, V/: «Paradisi portae per te nobis apertae sunt».
15. III°. R/: «Assumpta est Maria».
16. V^o. R/: «Hodie Maria Virgo».
17. VI° R/: «Candida Virginitas». Iteretur <F 78', 1 col.>
18. Verbeta: «Preconia Virginis».
19. In III° Nocturno V/: «Dignare me laudare».
20. Lectio VII^a legatur de Euangelio et homilia: «Intrauit Jesus in quoddam Castellum».
21. Lectio VIII^a, legatur de eadem homilia.
22. Lectio vero IX^a, legatur de Sermone: «Celebritas hodierni diei nos ammonet».
23. VII R/: «Ortus conclusus».
24. VIII R/: «Aue festiua ferculi».
25. IX R/: «Gaude Maria», iteretur Verbeta: «Inuiolata caelorum Regina».
26. V/ ante Laudes: «Dignare me».
27. In Laudibus A/: «Assumpta est Maria in caelum».
28. V/, Cp. et Oratio uit in Vesperis etiam per Horas, et I^a, et Completorium, et in II vesperis et per octava. Hymnus: «O quam glorifica». V/: «Assumpta est Maria in caelum».
29. Ad Benedictus A/: «Hodie Maria Virgo». Triumphetur.
30. Ad Primam A/: «Sancta Maria succurre».
31. V/: «Ad Christe. Qui sumptam terris das matrem viuere caelis».
32. Ad III^a, A/: «O gloriosa genitrix».
33. R/: «Mater Dei et hominis».
34. V/: «Dignare me laudare te».
35. Ad VI^a, A/: «Ortus conclusus est», in completo.
36. R/: «Dignare me».
37. V/: «Exaltata est sancta».
38. Ad IX^a, A/: «Oculi tui».
39. R/: «Exal- <2 col.> tata est sancta Dei genitrix, Alleluia. Alleluia».
40. V/: «Assumpta est Maria».
41. Ad Vesperas, A/: «Assumpta est Maria in caelum».
42. V/ de laudibus, psalmi beatae Mariae. Alleluia.
43. V/: «Hodie Maria Virgo caelos ascendit».
44. Prosa: «Aue Maria gratia plena».
45. Ad Magnificat, A/: «Beata es Virgo Maria». Triumphetur.
46. Ad Completorium, ut supra.

III

Consueta Ecclesiae Gerundensis. Anno 1360. [ACG, ms. 9]

In Uigilia Assumptionis Beatae Mariae et in festo sancti Eusebii presbiteri et confessoris dicitur misterium de sancto Laurentio, usque ad .IX^a. sed :II^a. lectio dicitur de sancto Eusebio, scilicet .XII°. kalendas Septembris. Natalis sancti Eusebii cum R/. «Ecce sacerdos».

1. Prima Missa, Officium «Os iusti».
2. Oratio: «Deus qui nos beati Eusebii».
3. Epistola: «Scietis quia misi ad uos».
4. R/. «Os iusti».
5. Alleluia: «Ecce sacerdos».
6. Euangelium: «Quod si dixerit seruus ille».
7. Offertorium: «Desiderium».
8. Comunio: «Beatus seruus».
9. In Primis Uisperis per A/.: «Amauit eum».
10. V/. «Non est inuentus».
11. Oratio: «Deus qui nos beati Eusebii».
12. Et in Laudibus per A/.: «Sint lumbi uestri».
13. V/. «Iustum deduxit Dominus».
14. Oratio ut supra.

Si uenerit in Dominica dicitur misterium sicut in die sancti Laurentii, sed. VI^a Lectio dicitur de sancto Eusebio, cum R/. «Ecce homo», et .VIII^a. dicitur de Homilia dominicae cum R/: «In principio». «Deum time» Lectio uero .IX^a. dicitur de sancto Laurentio cum R/. «Gaudeo plane». Ad .III^a. in processione R/. «O inclite marir». Gaudeo plane, ets Leuita Laurentius».

15. In Introitu A/.: «In craticula».

16. Prima missa dicitur de Dominica.

17. Ad Tertiam, missa de uigilia beatae Mariae, et dicitur hora Nona de uigilia, ob honorem Beatae Mariae, licet non fiat in aliis uigiliis.

18. Ad Nonam, ymnus: «Rerum Deus». Ad sonum «Rex Christe».

19. A/.: Beta mater. Et flectuntur genua ibi, scilicet: «Intercede pro nobis».

20. Cp.: «Quasi cedrus».

21. R/. «Elegit eam».

22. V/. «Dignare me».

23. Oratio: «Deus qui uirginalem».

24. Benedicamus dicitur feriale. Fit classicum et sunt in choro duo officiatores. .IX. induti capis siricis albis.

25. Officium: «Uultum tuum», et triumphatur sicut consuetum est in festiuitatibus .IX. lectionum

26. «Kiris» de «Rex Uirginum». sine uersibus, et non dicitur Gloria in excelsis, nec Credo, nec Alleluia nisi uenerit in dominica, quia tunc dici-

tur «Alleluia. Audi filia», nec dicitur Prephacio sanctae Mariae sed tantum communis.

26bis. Officium: «Offerentur».

27. Comunio: «Dilexisti».

28. Oratio: «Deus qui uirginalem».

29. Epistola: «Audite diuini fructus». et dicitur in letrilio, nisi uenerit in dominica.

30. R/. «Propter ueritatem» Et incipitur ad officiatoribus et V/ cantatur ab omnibus.

31. Euangelium: «Factum est autem», et legitur infra rexias, nisi uenerit in dominica.

32. Sanctus et Agnus dicuntur de beata Maria. Et dicitur a diachono: Benedicamus Domino.

IN ASSUMPTIONE BEATAE MARIAE

In Assumptione Beatae Mariae ad Uesperas accenduntur cerei de Frexenet, debent ardere per totam noctem, et aliqui in rexias.

33. Super Ps.A/.: «Ortus conclusus»

34. Psalmi Beatae Mariae.

35. Cp.: «In omnibus requiem».

36. R/. «Ecce adest».

37. «Aue maris stella». Et flectuntur genua et cum inceptum fuerit similiter per Precentores.

38. V/. «Elegit eam Deus».

39. In eungelio antiphona: «Beata Dei genitrix». Et incipitur ab episcopo si contingat ipsum facere officium, et triumphatur ab aliquo prelato, et flectuntur genua ibi.

40. Ora pro populo: Orario: «Deus qui uirginalem».

41. Ad Completorium, lectio «Quasi cedrus». Super psalmos antiphonae: «Maria Uirgo assumpta est».

42. Cp. ut supra.

43. Y/. «Aue maris stella».

44. V/. «Assumpta est».

45. In euangelio antiphona «Ortus conclusus».

46. Oratio: «Deus qui uirginalem aulam».

In Matutinis accenduntur cerei et ardent quousque Completorium finiatur.

47. Inuitatorium: «Uenite adoremus». Et dicitur a .XII. clericis cum capis siricis et cereis in manibus accensis.

48. Ymmum: «Quem terra pontus» et dicitur totus cum «O gloriosa Domina» hac die tantum.

49. In Nocturno antiphonae «Exaltata est» cum ceteris et suis psalmis.

50. V/. «Exaltata est». «Paradisi porta». «Dignare me».

51. Lectiones: .VI^a. «Cognitis me».

52. VII^a. et .VIII^a. lectiones de Homilia: «Intrauit Ihesus in quoddam castellum».

53. Lectio .IX^a. «Celebritas hodierni».

54. R/. «Pulcra es, o Maria». «Surge propera». «Fulcite me». Et dicitur de choro maiori.: «Assumpta est». «Hodie Maria Uirgo». «Candida uirginitas».

55. Cum Uerbeta: «Preconia» ert dicitur cum neuma et incipitur ab illis duobus qui dixerint R/. et alii duo dicunt V/., sequentem unus de quolibet choro: «Ortus conclusus». festiua. «Gaudete Maria, cum uerbata: «Inuiolata celorum et dicitur in letrilio».

56. «Te Deum laudamus».

57. V/. ante lectionibus: «Dignare me».

58. In lectionibus A/.; «Assumpta est Maria uere».

59. Cp. ut supra.

60. R/. «Dignare me».

61. «I quam glorifica».

62. V/. «Assumpta est».

63. In eunagelio A/.: «Hodie Maria». Et triumphatur.

64. Oratio: «Ueneranda».

65. Ad Primam. A/.: «Sancta Maria», et flectuntur genua ibi.

66. Oratio pro populo.

67. V/. «Ad Christe. Qui sumpta terris das matrem uiuere celis». Et dicitur in .VIII^a. die similiter.

68. Oratio: «Ueneranda nobis».

Missa matutinalis dicitur festiue in altari beatae Mariae, et diachonus induatur dalmatica et recitatur Officium et triumphatur ad gloriam, et dicuntur «Kiris» «Rex Uirginum», cum uersibus. Et dicitur Gloria in excelsis festiue. et dicitur:

69. Prosa: «Hodierne» uel «Uerbum bonum».

70. Officium «Gaudeamus» sicut continetur in Officiatorio.

71. Oratio: «Ueneranda».

72. Epistola: «In omnibus requiem». et «Intrauit Ihesus».

73. Sanctus et Agnus festiuales.

Fini missa matutinali debet uenire processio Sancti Felicis. Et si Episcopus celebraverit missam, fiant primum processio cum omnibus capis siricis et cantores incipiant

74. A/. «O Maria Yesse» et in illo loco ubi scribitur «tue sanctae Uirginatis partu dicatus» dicatur «tue sanctae Assumptionis festo dicatum» et finiatur usque ad Alleluia in primo claustro, et postea cantores incipiant ibi: «Ergo precamus», et prosequuntur usque ad Alleluia, et nisi sufficiat reiteretur ibi bene nobis, et tunc in secundo claustro penitur finiatur cum Alleluia et accenduntur cerei rexiarum beatae Marie qui numquam debent suffocari usquequo «Ite Missa est» sit in choro finitum.

75. Postea dicitur R/. «Aue festiua» et dicatur.
76. V/. a doubus uenerabilibus clericis infra Capitulum.
77. A/. «Hodie Maria Uirgo» et incipitur per Episcopum, et Episcopus, incepta .III^a. in letrilium, uadat ad Thesaurariam sicut supra notatum est in die Natalis Domini.
78. AD Tertiam, A/. «O gloriosa genitrix» et flectuntur genua.
79. Cp. ut supra.
80. R/. «Mater Dei».
81. V/. «Dignare me».
82. Oratio ut supra.
- Ad Missam sunt .VIII°. officiatores.
83. Primus Tropus: «Aulam sanctam»
84. Officium: «Gaudeamus». sicut continetur.
85. Tropus post Gloriam: «Festiua per orbem».
87. Kiris: Kirie Uirginitatis. Lauda beatae Marie cum uersibus: «Spiritus et alme».
88. Oratio: «Ueneranda»
89. Epistola: «In omnibus requiem». Non dicitur R/. hac die.
90. Primum Alleluia quod reiteratur: «Elegit eam». Secundum Alleluia: «Hodie Maria Uirgo».
91. Prosa: «Aue Maria».
92. Euangelium: «Intrauit Ihesus». Dicitur Credo.
93. Offertorium: «Diffusa est».
94. Prefatio beatae Marie.
95. Sanctus de pulerioribus.
96. Et Agnus cum uersibus «Aue Maria», et dicitur «Princeps Ecclesiae» [et datur benedictio episcopalis si episcopus missas selebrauerit]
97. Comunio: «Simile est regnum».
98. Ad .VI^a. A/. «Ortus conclusus».
99. Cp. et Oratio ut supra.
100. R/. «Exaltata est Maria».
101. V/. «Assumpta est».
- Ad .IX^a.
102. A/. «Oculi tui».
103. Cp. et Oratio ut supra.
104. R/. «Exaltata est Maria».
- Ad Vesperas.
105. A/. Assumpta est Maria.
106. V/. Psalmi. beatae Mariae.
107. Cp- ut supra.
108. Alleluia. «Hodie Maria».
109. Prosa: «Aue Maria» et flectuntur ibi in uersu: «Ego maris stella» usque ad finem totius Prose.
110. In euangelio, A/. «Beata es Uirgo Maria» et triumphatur et flectuntur genua ibi.

111. Oratio pro populo. Oratio ut supra.

112. Ad Completorium ut supra, sed dicitur oratio «Ueneranda». Si uenerit in dominica dicitur .VIII^a. Lectio de homilia dominicae cum R/. «Deum time», et dicitur ab uno clerico tantum in Kathedra.

IV

BREVIARIUM Vitalis de Blanis, abbas Sancti Felicis.

Anno 1339. [ACG. ms. 125]

In festo Assumptioniis beate Marie uirginis in primis uesperis super psalmos dicitur una tantum antifona.

1. «Ortus conclusus es Dei genitrix...x... et decora oculi tui columbarum».

2. Ps. «Dixit Dominus». «Laudate pueri». «Letatus sum». «Nisi Dominus». «Lauda Iherusalem».

3. Cp. «In omnibus requiem quaesiui».

4. R/. «Ecce adest dies preclara».

5. Y/. «Aue maris stella».

6. V/. «Elegit eam Deus».

7. Ad Mag. A/. «Beata Dei genitrix». Et triumphatur.

8. Oratio: «Deus qui uirginalem aulam» ut supra.

Et nulla fiat commemoratio de octabas scti. Laurentii in hiis uesperis nec etiam cras.

Ad Completorium.

9. Lectio «Quasi cedrus».

10. A/. «maria Uirgo assumpta est».

11. Cp. «In omnibus requiem quaesiui».

12. Y/. «Aue maris stella».

13. V/. «Assumpta est Maria in celum».

14. Ad Nunc dimitis: «Ortus conclusus».

15. Oratio: «Deus qui uirginalem aulam».

16. Ad Matutinas. Invitatorium: «Uenita adoremus Regem regum».

17. Y/. «Quem erra pontus», qui dicitur sine alio medio cum alio ymno: «O gloriosa Domina», in hac die tantum.

18. In Nocturno: «Exaltata est sancta Dei genitrix».

19. Ps. «Dominus Deus nostrar».

20. «Paradisi porte pepr te nobis aperte sunt».

21. ps. «Celi enarrant».

22. «Benedicta tu in mulieribus».

23. Ps. «Domini est terra».

24. Y/. «Exaltata est».

25. Lc. I^a: «Cogitis mes, o Paula et Eustochii».

26. R/. «Pulcra es. o Maria».
 27. Ps. «Terribilis».
 28. Lc. II «Sed quia negare nequeo»
 29. R/. «Surge propera».
 30. Ps. «Sonetque».
 31. Lc. tertia: «Maxime quia propter».
 32. R/. «Fulcite floribus».
 33. V/. «Leua eius sub capite meo».
 34. In II° Nocturno A/. «Specie tua». «Adiuuabit». «Sicut letantium».
- Require in Purificatione beatae Mariae.
35. V/. «Paradise porte».
 36. Lec. III^a: «Porro ab exordio sancti Euangelii Gabrielem Archangelum».
 37. R/. «Assumpta est uirgo Maria».
 38. V/. «Rubum quem uiderat Moyses».
 39. Lec. V^a: «Pastoribus insuper cum angelis».
 40. R/. «Hodie Maria Uirgo».
 41. V/. «Assumpta est Maria in celum».
 42. Ps. «Quia»
 43. Lec. Sexta: «Quod ut uerum fatear».
 44. V/. «Candida uirginitas paradisi».
 45. V/. «Quae meruit Dominum progenerare».
 46. Verveta: «Preconia uirginis».
 47. In Tertio Nocturno A/. «Gaude Maria Uirgo».
 48. Ps. «Cantate».
 49. A/. «Dignare me laudare».
 50. Ps. «Dominus regna».
 51. A/. «Post partum».
 52. Ps. «Cantate».
 53. Lec. VII^a. «Secundum Lucham: In Illo tempore intrauit Ihesus in quoddam castellum».
 54. Hom.: «Adueniens itaque conditor».
 55. R/. «Ortus conclusus».
 56. «Fons ortorum».
 57. Ps. «Ueni...»
 58. Lc. VIII^a: «Omnis Saluatoris gesta et beate Marie obsequia».
 59. R/. «Aue festiua».
 60. V/. «Monte Libano magis candida».
 61. Ps. «Pro gratia».
 62. Lec. Nona.: «Quod multi latino uim pietatis amore».
 63. R/. «Gaude Maria». Requiere supra in Purificatione eiusdem. Et reytetur R/. «Gaude».
 64. Uerbeta: «Inuiolata celorum Regina».
 65. Te Deum.
 66. V/. Ante Laudibus: «Dignare me laudare».

67. In Laudibus: A/. «Assumpta est». «Maria uirgo». «In odorem», «Benedicta filia». «Pulcra es et decora».
68. Cp. «In omnibus requiem quesui». Et dicitur per Horas
69. R/. «Dignare me».
70. Ymnus: «O quam gloriosa».
71. V/ «Assumpta est».
72. Ad Benedictus: «Hodie Maria Uirgo celos ascendit».
73. Et triumphatur Oratio: «Ueneranda nobis... Qui tecum».
74. Et dicitur per Horas ad I^a, A/. «Sancta Maria succurre».
75. Cp. «Pacem et ueritatem» R/ «Christe Fili Dei» cum Alleluia.
76. A/. «Qui sumptam das Marie».
77. Oratio: «Ueneranda».
78. Ad III^a: «O gloriosa».
79. R/. «Mater Dei et hominis».
80. V/. «Intercede pro nobis».
81. Ps. «Et hominis». Gloria.
82. V/. «Dignare me».
83. AD VI^a. A/. «Ortus conclusus».
84. R/. «Dignare me».
85. V/ «Da mihi uirtutes».
86. Ps. «Uirgo». Gloria.
87. V/. «Exaltata es sancta Dei genitrix».
88. Ps. «Sicut coros angelorum».
89. Ad IX^a. A/. «Oculi tui».
90. R/. «Exaltata es sancta dei genitrix».
91. V/. «Super coros angelorum».
92. V/ «Assumpta est».
93. Ad Secundas Uesperas A/. «Assumta est». V/. Ps. Beate Marie. CP. «In omnibus requiem».
94. Alleluia. «Hodie maria uirgo».
95. Prosa: «Aue maria gratia plena».
96. A/. «Beata es uirgo Maria».
97. Et triumphatur Oratio: «Ueneranda nobis Domine».
98. Comptorium ut in uigilia, nisi quod dicatur oratio «Ueneranda».
- Et si hoc festum uenerit in die dominica dicitur totum misterium de festo, et VIII^a lectio tantum cum R/. «Deum time» de homilia dominicali, et etiam commemoratio in Laudibus et utrisque uesperis.

V

Hic incipit Liber Processionum secundum Ritus Ecclesiae Sedis Gerundae.

F. 113'. In Assumptione Beatae Mariae, Responsoria, ut supra, folio 81'. Antiphona in introitu cori, ut sequitur: «Hodie Maria Virgo coelos ascendit, gaudete quia cum Christo regnat in aeternum».

F. 81'. In festis Conceptionis, Visitationis et Nativitatis Beatae et Immaculatae Virginis Mariae: «Beata es uirgo Maria Dei genitrix quae credidisti Domino, perfecta sunt in te quae dicta sunt tibi, ecce exaltata es super choros Angelorum. Intercede pro nobis ad Dominum Deum nostrum».

V/. «Aue Maria gratia plena dominus tecum».

R/. «Beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi Dominus magna qui potens est, et Sanctum nomen eius».

V/. «Et misericordia eius a progenie in progenies».

In processionibus quae fiunt per Ciuitatem Gerundae dicuntur per Hebdomedarium Versus et Orationibus sequentes:

F. 23'. In Processione Assumptionis Beatae Mariae:

V/. «Exaltata est Sancta Dei genitrix».

R/. «Super choros Angelorum ad celestia Regna».

Oratio: «Famulorum tuorum quaesumus Domine delictis ignosce: ut qui tibi placere de actibus nostris non ualemus, genitricis Filii tui Domini nostri intercessionem saluemur. Qui tecum uiuit et regnat in saecula saeculorum».

V/. Benedicamus Domino.

R/. Deo gratias.

VI

Missale Gerundense. S. XIV. ACG. ms. 15

<F 259, 1 col.>

In Assumptione beatae Mariae.

1. Introitus. Gaudeamus omnes in Domino diem festum celebrantes.
2. V/. Gaudent angeli, letantur archangeli. Gloria Patri.
3. Collecta. Ueneranda nobis Domine huius diei festiuitas.
4. Lectio libri Sapientiae: In omnibus requiem quaesiui ...x... Quasi mirra electa Dedi suauitatem odoris.<2 col.>

eius. iurilio. a nris iniquit
tibus resurgamus. p. eundē.
In assumpciōe bte. m. Introit.

Antecamo omnes
i domino diē fes
tū celebrant. s
honore uirginis
marie de cuius assumpciōe gaudet
angeli et collaudant celi filii dei.
V. Gaudent angeli letantur ar
changel. et collaudant celi filii
dei. **Gloria patri. Collecta.**

Venerandi nob domine
huius diei festiuitas
opem conferat salutarem.
i qua scī dei genitur mortē
subiit temporale. nec tamen
mortis neribo deprimi potuit
que filii tui domini nri
de se genuit i cun. itū. Qui
tecum. lectio libri. sapie.

In omnibus requie q̄sui.
et i hereditate dñi mo
tabor. Tunc p̄cepit et diē m̄
creator omniū. et qui creauit
me. requieuit i tabn. aculo

mei. Et radicaui
nificatio. et i parte
hereditas illius.
dine scōr̄ detenti
eccorus exaltata i
et q̄i ap̄ressus i
Quasi palma ex
i cades. et q̄i pla
i iherico. Quasi
i campis. et q̄i p
tata sum i ueta
plateis. sic cinar
balsami aroma
teci. Quasi mirt
di suauitatem e

Spe tua et pulch
tente prospere proce

Audi filia et uide
tuam q̄i cōcupuit r

Hila. **H**odie m
lor ascendit gaudete
nat i eternum. **Id**

Hodie me lura
matris dei. ag

Decantemus i hac
gims marie lures

5. Graduale. Especie tua et pulcritudine.
6. V/. Audi Filia et uide.
7. Alleluia. Hodie Maria uirgo celos ascendit.
8. Prosa. Hodierne lux diei celebris in matris Dei agitur memoria.
Decantemus in hac die semper uiginis Marie laudes et preconia.
Pmnis homo omni hora ipsam hora ipsam hora et implora eius
patrocinia
Psalle, psalle nisu toto cordis oris uoce, uoto aue plena gratia.
Aue rehina celorum inexperta uiri thorum parens paris nescia.
Fecundata sine uiro genuisti more miro genitorem filia. <F 259', 2
col.>
Florens ortus austro flante porta clausa post et ante uia uiris in
uia.
Fusa celi rore tellus fusum Gedeonis uellus deitatis pluuia.
Salue splendor firmamenti tu caliginose menti de supernis radia.
Placa mare maris stella ne inuouat nos procella et tempestas
obuia.
Dicant omnia. Amen.
9. Secundum Lucham. In illo tempore: Intrauit Ihesus in quoddam
Castellum ...x... Maria obtimam partem elegit, quae non auferetur ab ea.
10. Offertorium. Diffusa est gratia in labiis tuis.
11. Secreta. Ut tibi Domine reddatur nostre deuotionis oblatio. <2
col.>
12. Prephatio. Et te in Assumptione Beate Marie.
13. Communio. Simile est regnum celorum.
14. Postcommunio. Mense celestis participes effecti. Per eundem.